

Vážení studenti,

tento dokument neobsahuje kompletní studijní materiál. Doplňte si prosím podklady z literatury.

Speciální pedagogika

Specifické poruchy učení

Vymezení problematiky SPU

- Aktuální problém současného školství
- výskyt je obtížné vyčíslit - přibližně 2 - 4% jedinců, u chlapců 3x častější výskyt
- Autoři:
 - Matějček, Zelinková, Tymichová, Pokorná /metodika/, Barkley, Munden, Train, Riefová.
 - Výzkumy: Mareš, Kocurová, Zelinková
 - dyskalkulie: Novák, Košč

10.Revize Mezinárodní klasifikace nemocí z r. 1992

F 80-F89 Poruchy psychického vývoje

- F 80 Specifické vývojové poruchy řeči a jazyka
- F 81 Specifické poruchy školních dovedností
- F 81.0 Specifická porucha čtení
- F 81.1 Specifická porucha psaní
- F 81.2 Specifická porucha počítání
- F 81.3 Smíšená porucha školních dovedností
- F 81.8 Jiné vývoj.poruchy šk.dovedností
- F 81.9 Vývoj.porucha šk.dovedností nespecifikovaná
- F 82 Specifická vý.porucha motorické funkce
- F 83 Smíšená specifická vývojová porucha

Specifické poruchy učení SPU

- Různorodá skupiny poruch projevující se obtížemi při nabývání zákl.vzdělávacích dovedností - mluvení, čtení, psaní, počítání.
- Dysfunkce centrální nervové soustavy.
- Další příznaky: poruchy řeči, obtíže v soustředění, impulzivní jednání, poruchy v obl.percepce, poruchy motoriky (syndrom ADD, ADHD)
- Znemožňují žákovi přiměřeně reagovat, porozumět pokynům, plnit běžné úkoly a instrukce učitele
- opakované neúspěchy - úzkost, strach.
- SPU zasahují do psychiky člověka a prolínají se do sféry sociální a psychologické.

Poruchy nespecifické

- Je nutné odlišit od SPU.
- Mohou být způsobeny:
 - sníženým rozumovým nadáním
 - smyslovými vadami

- nedostatečnou motivací ke školní práci
- výchovnou či výukovou zanedbaností dítěte

Definice a projevy SPU

•2003 - Dyslexie je specifická porucha učení, která je neurobiologického původu. Je charakterizována obtížemi se správným a/nebo plynulým rozpoznáním slova a špatným pravopisem a dekodovacími schopnostmi. Tyto obtíže jsou typickým následkem deficitu ve fonologické složce jazyka, který je často neočekávaný ve vztahu k ostatním poznávacím schopnostem a k podmínkám efektivní výuky ve třídě. Sekundární následky - problémy s porozuměním čteného a omezené čtenářské zkušenosti brání růstu slovní zásoby a základních znalostí.

•Dyslexie -

- porucha čtení
- poruchy čtení a psaní
- termín pro specifické poruchy učení jako celek
- Současnost - oprostít se od definic vysvětlujících poruchu a **definovat problém na základě potřeb dítěte.**
- SPU - žáci se speciálními vzdělávacími potřebami.

Dyslexie

- Specifická porucha čtení, neschopnost naučit se číst běžnými výukovými metodami
- problémy s rozpoznáním a zapamatováním si písmen, zvláště (b-d, s-z, t-j)
- zvukově podobné hlásky (a-e-o, b-p)
- spojování hlásek v slabiku, souvislé čtení slov - souvisí s oslabením v oblasti spolupráce mozkových hemisfér, souvislosti s očními pohyby.
- Rychlost čtení, správnost čtení, porozumění čtenému textu.

Školské důsledky

- Odrážejí se v osobnosti žáka.
- pocity napětí ve výuce.
- vede ke snížení celkového školního výkonu.
- Riziko neurotického vývoje dítěte.
- Porucha slovní paměti, vizuálního vnímání.
- Nevkládá techniku rychlého či letmého čtení.
- Nerovnoměrný a přerývaný rytmus čtení.
- Reprodukuje obsah textu lépe, než čte.

Dysgrafie

- Specifická porucha grafického projevu, postižena celková úprava pís.projevu, osvojování písmen, napodobení tvaru, řazení písmen, spojení hlásky s písmenem.
- Záměna tvarově podobných písmen, neuspořádané, těžkopádné, neobratné písmo.

- Tendence směřovat psací a tiskací písmo.
- Neudrží lineaturu, výšku písma.
- Píše pomalu, namáhavě, vadné držení tužky, neschopnost soustředit se na obsahovou a gramatickou stránku projevu.
- Možnost psát na PC, psacím stroji.

Školské důsledky

- Špatná úprava pís.projevu, nepřehlednost, větší množství chyb - diktát, časově limitovaný úkol.
- Zasahuje i do předmětu matematika-nesprávný zápis čísel, problém v řešení slov.úloh.
- Píše řadu slov foneticky.
- Neumí simultánně opravit napsaný text.
- Dysgrafie někdy spojena s dyspinií.

Dysortografie

- Specifická porucha pravopisu, často s dyslexií,
 - týká se tzv.specifických dysortografických jevů, vynechávky, záměny tvarově podobných písmen, inverze, zkomoleniny, chyby v artikulační neobratnosti, v měkčení.
 - Při reedukaci dělá D méně chyb, potřebuje více času, než ostatní Ž.

Školské důsledky

- Nezvládá krátce limitované úkoly, diktáty, desetiminutovky.
- Obtíže při výuce cizího jazyka.
- Obtížně rozlišuje grafické symboly.
- Při psaní písmen často zaměňuje pořadí.

Dyskalkulie

- Specifická porucha matematických schopností. Několik typů:
 - praktognostická*: narušení matem.manipulace s předměty, nakreslenými symboly (přidávání, ubírání množství, porovnávání počtu)
 - verbální*: označování množství, počtu předmětů
 - lexická*: čtení číslic, čísel, operační symbolů
 - grafická*: neschopnost psát matematické znaky
 - operační*: matematické operace - sčítat, odčítat, násobit, dělit.
 - ideognostická*: chápání mat.pojmů a vztahů mezi nimi.

Školské důsledky

- Potíže s aritmetickými výpočty.
- Souvisí s dyslexií, dysgrafií.
- Špatná úprava - chyby ve výpočtech.
- Slovní úlohy - přesně neví, jaký problém má řešit.
- Problém najít svoji chybu v příkladu.

- Neucelené chápání v obl.numerických představ.

- Přesněji řeší úlohu u tabule než v sešitě.

- **Dyspinxie** - specif.porucha kreslení, nízká úroveň kresby

- neobratné zacházení s tužkou, nepřevéde svou představu z trojrozměr.prostoru na dvojr.papír.

- **Dysmúzie** - specif.porucha vnímání a reprodukce hudby, rytmu

- obtíže v rozlišování tónů, nepamatuje si melodii

- potíže při zápisu/čtení not.

- **Dyspraxie** - specif.porucha obratnosti, schopnosti vykonávat slož.úkony

- pomalé, nešikovné, neupravené, nevzhledné výrobky - nechut' k motor.činnostem. Potíže při psaní v rámci jednotlivých výchov, ale i v řeči.

Emoční projevy a pracovní dovednosti

- Úzkost, že vynaložené prac.úsilí neodpovídá výsledku

- citlivý na kritiku

- nezvládá situace s vyšší mírou frustrační tolerance

- na zadané úkoly reaguje rezignací, aniž by začal pracovat.

- Problém s organizací prac.činností a volným časem

- neschopnost dodržet stud.režim bez kontrol

- samostatně nezapíše výklad učitele

- únava, nesoustředěnost

- neschopnost samostat. přípravy na zkoušení

- výkyvy ve šk.práci.

ETIOLOGIE SPU

- Dělení Otakara Kučery:

- lehká mozková dysfunkce (příčiny encefalopatické) - 50% případů

- dědičnost (příčiny hereditární) - 20%

- kombinace LMD a dědičnosti - (smíšené)- 15%

- neurotická nebo nezjištěná etiologie - 15%

Příčiny podle nejnovějších výzkumů

- dispoziční /konstituční/ příčiny

- genetické vlivy a odchylky ve funkci CNS

- lehká mozková postižení s netypickou dominancí hemisfér a odchýlnou organizací cerebrálních aktivit

- nepříznivý vliv rodinného prostředí

- podmínky školního prostředí.

- Nepříznivé vlivy šk.či rod.okolí nejsou přímou příčinou SPU, ale mohou spolupodmiňovat jejich projevy a negativně ovlivňovat školní výkonnost žáka.

Nejčastější etiologický faktor tvoří LMD v zahraničí /amer.literatura/ ADD, ADHD

- v **obd.prenatálním** - onem.matky, kouření, alkohol, nedostatečný přísun kyslíku
- v **obd.perinatálním** - protražovaný porod, poškození hlavičky novorozence
- v **obd.postnatálním** - infekční, horečnatá onemocnění - do dvou let věku D

Další příčiny: dysfunkce mozku na základě neurobiologických poruch

- Snížený objem mozkové tkáně
- odchylky od architektury neuronových spojení
- odchylky v elektronické aktivitě mozku
- nedostatečné okysličování mozku
- deficity neurotransmiterů /nedostatek dopaminu a serotoninu/
- dietní vlivy, nezjištěné, kombinace příčin.

Základní příznaky LMD

- Poškození percepce a vytváření pojmů
- poruchy řeči a sluchového vnímání
- poruchy motorických funkcí
- specifické poruchy učení
- poruchy pozornosti
- poruchy chování - impulzivita,hyperaktivita
- charakteristika spánku
- citová charakteristika
- charakteristika sociálního chování.

ADHD

- Je porucha mozku, která se může projevit v chování ve třídě a narušovat proces učení
- IMPULZIVITA: mluví, i když není tážán, vykřikují odpovědi bez přihlášení.
- Slabá „pracovní“ PAMET: problémy zapamatovat si denní aktivity.
- DYS-ORGANIZACE: problémy s plánováním, zapamatování podobných kroků.
- HYPERAKTIVITA: nevydrží sedět, roztěkanost.
- NEPOZORNOST: denní snění, nepozornost.
- Obtíže při zpracování VERBALNICH INFO.

Nástroje učitelů dětí s ADHD

- Lavice do U
- komunikace s domovem D, info rodiče o zlepšení chování
- barevnou škálu předmětů, denních aktivit pro zapamatování
- ke zlepšení pracovní paměti - hudba, fráze, pomůcky
- možnost práce u tabule, kompenzační pomůcky
- učít D dělat si seznamy, jak si zapamatovat úkoly

- kopii záznamů pro D, doplnit, co chybí
- předmět, aby mohlo zaměstnat ruce a přitom sedět a poslouchat.

Porucha komunikace

- Problémy ve čtení, psaní, psaného jazyka.
- Příčina: dysfunkce oblasti čelního laloku, část mozku, která kontroluje pozornost a impulzivitu.
- Informace na začátku věty - D přemýšlí, učitel, rodič už mluví o něčem jiném, hledají slova pro vyjádření, slova nepřicházejí automaticky, musí dekodovat - pomalá řeč.

Poruchy chování

- Způsobeny:
 - primárně - součást LMD a deficitů dílčích fcí.
- Poruchy pozornosti** - nesoustředěné, neklidné D, výkyvy ve výkonech
- Infantilní chování** - nerovnoměrný vývoj D
- Zvýšená vzrušivost** - výrazná reakce na nepříjemné zvuky, zvýšené napětí - negat.ovliv.kognitiv.procesy
 - sekundárně - důsledek prožívání neúspěchu, negativního hodnocení dospělých a „výraz pocitu bezmoci vůči obtížím“ (Pokorná 1997)

D s poruchami učení a hyperaktivitou

- Využití prvků **kooperativního učení** - jako jednu s efektivních forem výuky.
- Aktivní spolupráce v menších skupinách - individuální zodpovědnost každého jedince.
- Vede k rozvoji sociálních dovedností, empatie, vzájemné pomoci.

Formy vzdělávání Ž se SPU

1. **Individuální péče prováděná v rámci vyučování učitelem kmenové třídy**
 - mírné formy poruchy - třída v ZŠ, učitel má základ. vědomosti a dovednosti k problematice
2. **Individuální péče prováděná učitelem** - absolvent speciálního kurzu
 - + **spec.pedagog** či škol.psycholeg. Třída ZŠ, dyslektické kroužky, reedukační péči konzultuje s poradenským pracovištěm.
3. **Třídy individuální péče** - při ZŠ
 - hodiny ČJ se zaměřením na reedukační péči sp.ped.- po hodině se Ž vrací do kmenové třídy.
4. **„Cestující učitel“**- pracovník PPP, SPC
 - reedukace v ZŠ před i po vyučování.
5. **Speciální třídy pro D s SPU a chování**
 - snížený počet Ž, speciální pedagog (vyhláška č. 73/2005). Třídy při ZŠ, indiv.přístup, reedukace v průběhu celého edukačního procesu.
 - Pro Ž s prům.a podprům.intelekt.schopnostmi, hůře adaptabilní, s neurotic.rysy,pomalým prac.tempem.
6. **Speciální třídy pro D s SPU**
 - tým odborníků v průběhu celého vyuč.procesu.

•7. **Třídy při dětských psychiatrických léčebnách**

–D s těžkým stupněm postižení, kombinované postižení, též péče terapeutická.

•8. **Individuální a skupinová péče**

– v PPP, SPC - do této péče jsou vtaženi i rodiče - motivační efekt pro jejich D.

Legislativa

□ **Zákon č. 561/2004 Sb.** o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (*školský zákon*)

□ **Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb.** o poskytování služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

□ **Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb.** o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

□ **Metodický pokyn MŠMT** k vzdělávání žáků se speciálními poruchami učení nebo chování č. j. 13 711/2001-24

□ **Směrnice MŠMT** k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení č. j. 13 710/2001-24

□ **Vyhláška MŠMT č. 43/2006 Sb.**, o předškolním vzdělávání

□ **Vyhláška MŠMT č. 454/2006 Sb.**, o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění školní docházky.

LITERATURA:

■ Pipeková, J. (ed.) *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Paido. Brno : 2006. ISBN 80-7315-120-0